

Justis- og politidepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
02 NOV 2009	
SAKSNR.:	200904400
AVD/KONT/BEH:	LOV/ES/140
DOK.NR. 37	ARKIVKODE:

02.11.2009
Deres referanse: 200904400 ES HAJ/mk
Vår referanse: 09-488

Høring - etterkontroll av personopplysningsloven

1. Innledning

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere og frilansere som har journalistikk som hovedyrke. Medlemmene i NJ forplikter seg til å arbeide på grunnlag av retten til fri informasjon og hensynet til faglig integritet. Vi vil i det følgende konsentrere vår høringsuttalelse om forslagene som berører journalisters arbeidsvilkår og den uavhengige journalistikken.

2. Forholdet til ytringsfriheten – personopplysningsloven § 7

2.1 Om begrepet ”journalistiske, herunder opinionsdannende, formål”

i utgangspunktet ikke være noen temaer som bør være fremmed for journalistisk virksomhet. I den grad det finnes definerte avgrensninger av begrepet ”journalistikk”, gjelder det i relasjon til reklame og markedsføring, sml. mediefridomslova § 2 annet ledd og Ot.prp. nr. 92 (1998-99) s. 107-108).

Personopplysningsloven bør således ikke inneholde unødige begrensninger i hva som ligger i uttrykket ”journalistisk virksomhet”. NJ mener derfor at når tillegget ”opinionsdannende” har spilt en større rolle i praksis enn det opprinnelig var forutsatt å gjøre, foreslår vi at dette fjernes fra lovbestemmelsens ordlyd.

2.2 Proporsjonalitetsprinsippet

Forholdene bør etter NJs mening legges best mulig til rette for at journalister kan ha mulighet til å samle personopplysninger når det er nødvendig for å kunne presentere en mest mulig korrekt saksfremstilling. Vilkårene for slik innsamling ville utvilsomt innebære en krenkelse av informasjonsfriheten etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10, dersom bestemmelsene i personopplysningsloven skulle gjelde unntaksfritt.

Personopplysningsloven § 7 må tolkes innskrenkende dersom bestemmelsen kommer i konflikt med EMK artikkel 10, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3. Proporsjonalitetsprinsippet er i tillegg ivaretatt ved angivelsen i § 7 av hvilke konkrete bestemmelser som kommer til anvendelse for journalistisk virksomhet. Dette utelukker etter vår oppfatning imidlertid ikke at det i tillegg inntas en uttrykkelig henvisning til ytringsfriheten.

Utredningene Schartum og Lee omtaler Kyrre Eggens utredning til Ytringsfrihetsskommissjonen om dette spørsmålet (særsilt vedlegg 1 til NOU 1999:27), og oppsummerer hans uttalelser på området som ”nølende” (rapporten s. 69). Om så var, minner vi om at hans uttalelser har blitt langt mer bastante i boken ”Ytringsfrihet”, Cappelen Forlag, som utkom i 2002. Her heter det på s. 649: ”Jeg mener (...) at personopplysningsloven § 7 er for snevert formulert for å kunne ta høyde for de unntak som er nødvendige av hensyn til informasjonsfriheten etter EMK artikkel 10.”

I den forlengelse støtter vi departementets forslag om at det inntas et nytt annet punktum med følgende ordlyd: ”Loven kommer likevel ikke til anvendelse der dette vil være i strid med ytringsfriheten.” Dette vil også være i tråd med annen nordisk lovgivning på området.

2.3 Straffelovens anvendelse på spredning av opplysninger via Internett

Tradisjonelt har det vært sondret mellom papir-, eter og elektroniske medier. Et fremtredende trekk ved konvergensutviklingen er at sektorgrensene mellom de ulike massemediene blir mindre tydelig, og store mediehus, hvor sektorene sammensmeltes, dukker stadig oftere opp. Ny teknologi, særlig digitaliseringen, er mye av drivkraften bak denne tendensen.

Vi er enige med departementet i at denne mediehverdagen utvilsomt er implementert i bestemmelsen om vern av privatlivets fred. Noe annet ville etter vår oppfatning ha vært i strid med de medienøytrale bestemmelsene i Grunnloven § 100 og EMK artikkel 8 og 10, sml. Ot.prp. nr. 92 (1998-99) s. 107.

I tilknytning til den nye straffeloven § 267 viser departementet til Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 425 om foreldreansvaret. For sikkerhets skyld legger vi til at det på samme side i forarbeidene henvises til at meddelelsen må ha skjedd ”offentlig” i henhold til ny straffelov § 10. Her vil det være tilstrekkelig at meddelelsen ble fremsatt på en slik måte at den var ”egnet til” å nå et større antall personer, uavhengig av om dette faktisk skjedde. Åpne nettsider omfattes derfor klart av bestemmelsen om vern av privatlivets fred.

2.4 Datatilsynets kompetanse i saker som gjelder personopplysningsloven § 7

Det er ikke domstolens, ei heller Datatilsynets oppgave, å overprøve medias valg av reportasjeteknikker, som for eksempel valg av stoffutveksling og utformingen av ytringer. Dette er uttrykkelig slått fast av Den europeiske menneskerettsdomstol i blant annet i avgjørelsene mot staten Norge i EMD Bladet Tromsø-saken 1999 avsnitt 63, EMD Bergens Tidende-saken 2000 avsnitt 57 og EMD Tønsbergs Blad-saken 2007 avsnitt 94.

En begrenset kontrollkompetanse ved bruk av personopplysninger i journalistisk virksomhet er også Datatilsynet forpliktet til etter forarbeidene til personopplysningsloven, jf. NOU 1997:19 s. 108, Ot.prp. nr. 92 (1998-99) s. 80 og 107 og Innst.O. nr. 51 81999-2000) s. 22.

Journalistlaget mener derfor det vil bryte med alle tradisjoner vi har om medienes uavhengighet i forhold til myndighetene, dersom Datatilsynet skal begynne å ta stilling til om en konkret behandling faller inn under unntaksbestemmelsen i § 7 eller ei. NJ går derfor inn for at tilsynet fortsetter sin tilbakeholdenhet til å ta stilling til om behandling av personopplysninger kan subsumeres under denne unntaksbestemmelsen.

Kontrollen med medienes bruk av personopplysninger bør etter NJs oppfatning således begrenses til et etterfølgende ansvar for det ferdige og publiserte produkt, jf. Ot.prp. nr. 92 (1998-99) s. 107. Her vil domstolen gjennomføre en konkret helhetsvurdering av det journalistiske håndverket, sml. blant annet ny skadeserstatningslov § 3-6 a). I avveiningen vil det her for eksempel legges vekt på hvor krenkende ytringen er, hvilke undersøkelser som er foretatt for å bringe de faktiske forholdene på det rene, om fremstillingen er tilstrekkelig balansert og om den krenkende ble gitt tilfredsstillende anledning til å gi uttrykk for sitt syn, jf. EMK artikkel 10.

3. Forholdet til lovbestemt innsynsrett etter offentleglova - personopplysningsloven § 6

Journalistlaget stiller seg uforstående til utrederne Schartum og Lees fortolkning av personopplysningslov § 6 (rapporten s. 166), og mener det ikke finnes rettskildemessig belegg for å hevde at Lovavdelingens uttalelser fra 2004 om bestemmelsen er ukorrekt. Tvert imot vil vi her sitere fra rettskildedefaktorer som ytterligere befester Lovavdelingens standpunkt om at personopplysningsloven "ikke kommer til anvendelse" i den utreking offentlighetslovgivningen gir rett til innsyn:

- I forarbeidene til loven heter det at "for behandling av personopplysninger som utelukkende finner sted for journalistiske (...) formål begrenser loven anvendelsesområdet til å gjelde" de nevnte bestemmelsene i § 7, jf. Ot.prp. nr. 92 (1998-99) s. 81 (vår understrekning).
- Lovavdelingen har gjentatt sin fortolkning på området fra 2004 i sin uttalelse om den nye offentleglova, jf. uttalelse 2009-06-18, publisert JDLOV-2007-3385 om offentleglova og innsyn i elevlister ved offentlige skoler.
- Kyrre Eggen "Ytringsfrihet" (2002) s. 648 skriver: "Regelen innebærer at en rekke av lovens bestemmelser ikke gjelder" for journalistisk virksomhet (også vår understrekning).

NJ støtter således blant annet departementets redegjørelse om at personopplysningsloven ikke skal gjelde i tilknytning til merinnsynsvurderingen etter offentleglova § 11 eller taushetspliktvrderingen etter offentleglova § 13, jf. først og fremst forvaltningsloven § 13.

4. Bruk av fødselsnummer

Fødselsnummer er som kjent verken taushetsbelagt eller ansett som en sensitiv opplysning etter personopplysningsloven. Journalistlaget registrerer at utrederne Schartum og Lees kun behandler spørsmål om bruk av fødselsnummer i tilknytning til personopplysningsloven § 12. Siden de likevel beskriver gjeldende rett om lov om folkeregistrering § 13 annet ledd i tilknytning til forskning (rapporten s. 23), vil vi her minne om Sivilombudsmannens forståelse av samme bestemmelse i tilknytning til journalistikk:

Ombudsmannens uttalelse SOM-1998-30, publisert 1998 s. 128, gjaldt rett til innsyn i folkeregistreringsopplysninger til undersøkende journalistisk virksomhet. Her vekta Ombudsmannen at folkeregisterloven § 13 annet ledd må tolkes i tråd med tidligere praksis, slik at det avgjørende er om det er et ”begrunnet behov” for opplysningene, jf. Ot.prp. nr. 43 (1992-93) s. 15. Sivilombudsmannen henviste til brev av 6. januar 1994 fra Finansdepartementet til Skattedirektoratet, og uttalte at det ikke er omstridt at et slikt behov foreligger ved undersøkende journalistisk virksomhet. Dermed sikres journalister for eksempel å benytte fødselsnumrene til rollesøk for å finne ut hvilke styreverv eller daglig lederverv en person har i ulike selskaper, der fødselsnummeret er nøkkelen til dette søket.

Med vennlig hilsen
for Norsk Journalistlag

Elin Floberghagen
leder

Ina Lindahl
advokat